

แนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง
จังหวัดพิษณุโลก

The Guidelines of Development for Making Activities of Recourses Learning in Defining Healthy
for Jomthong Community in Phitsanulok

สุขแก้ว คำสอน*

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพการดำเนินกิจกรรม 2) กำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรม 3) ทดลองใช้แนวทางการดำเนินกิจกรรม และ 4) ประเมินผลการทดลองใช้แนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก วิธีดำเนินการวิจัยแบ่งออก 4 ขั้นตอนคือ ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก โดยการประชุมกลุ่มย่อยกึ่งานัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. และกลุ่มผู้ดำเนินกิจกรรม การสัมภาษณ์นายก รองนายกองค์การบริหารส่วนตำบลและเจ้าหน้าที่สาธารณสุข ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก โดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 คน ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้แนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก จำนวน 4 ศูนย์ ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการทดลองใช้แนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก แหล่งข้อมูลคือกลุ่มดำเนินกิจกรรมจำนวน 4 ศูนย์ การวิเคราะห์ข้อมูล ใช้ความถี่ ร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการวิเคราะห์เนื้อหา ผลการวิจัยพบว่า

1. สภาพการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก ด้านความรู้ความเข้าใจของกลุ่มบริหารและกลุ่มส่งเสริมสนับสนุนอยู่ในระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มดำเนินกิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับน้อย สำหรับด้านการบริหารจัดการดำเนินกิจกรรม หัวหน้ากลุ่มมีการจัดโครงสร้างองค์กรและหน่วยงานที่สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มแต่ยังขาดการสร้างขวัญกำลังใจและการสร้างแรงจูงใจให้ผู้ปฏิบัติงานจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ที่ชัดเจน กลุ่มส่งเสริมสนับสนุนและกลุ่มดำเนินกิจกรรม ด้านการทำงานเป็นทีมและการประชุมแบบมีส่วนร่วมยังมีการดำเนินการอยู่ในระดับน้อย

2. การกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมควรมีการจัดอบรมให้กับกลุ่มบริหาร กลุ่มส่งเสริมสนับสนุนและกลุ่มดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการนำเครื่องคอมพิวเตอร์ไปใช้ในการดำเนินกิจกรรม ทักษะการถ่ายทอดความรู้ ด้านการบริหารจัดการการดำเนินกิจกรรมประกอบด้วยกำหนัดคน โยบายให้ผู้ปฏิบัติงานมีความสนใจในการดำเนินกิจกรรมมีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ จัดอบรมให้ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการ

*ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

ดำเนินกิจกรรมให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน การนำผลงานของกลุ่มไปสู่การขยายเครือข่าย การจัดการตลาด และการประชาสัมพันธ์ผลงานของกลุ่ม

3. ผลการทดลองใช้แนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาพของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก ด้านความรู้ความเข้าใจของกลุ่มบริหารและกลุ่มส่งเสริมสนับสนุนอยู่ในระดับมาก ส่วนกลุ่มดำเนินกิจกรรม มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลาง สำหรับด้านการบริหารจัดการดำเนินกิจกรรม กลุ่มบริหารมีการจัดโครงสร้างองค์กรและหน่วยงานที่สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม มีการสร้างขวัญกำลังใจและการสร้างแรงจูงใจ ให้ผู้ปฏิบัติงานจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ที่ชัดเจน กลุ่มส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมและกลุ่มดำเนินกิจกรรม มีการทำงานเป็นทีม และการประชุมแบบมีส่วนร่วมมีอยู่ในระดับมาก

4. การประเมินผลแนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาพของชุมชนจอมทองด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านความมีประโยชน์ ด้านความเหมาะสม และด้านความถูกต้อง อยู่ในระดับมาก

Abstract

The purposes of this research were to 1) study the state of activity procedures, 2) designate activity guidelines, 3) try out the activity guidelines, and 4) evaluate the try-out of the learning resources on health promotion for Jomthong Community in Phitsanulok province. The procedures were divided into four steps. **First**, studying the state of activity procedures on health promotion for Jomthong Community in Phitsanulok province by small group discussion of District headmen, village headmen, Public Health officers and activities implementers, interviewing of lord major and vice lord major of Local Administration and Public Health officers. **Second**, designating the activity guidelines of the learning resources on health promotion for Jomthong Community in Phitsanulok province by 5 experts. **Third**, trying out the activity guidelines of the learning resources on health promotion for Jomthong Community in Phitsanulok province from 4 centers. **Forth**, evaluating the try-out of the learning resources on health promotion for Jomthong Community in Phitsanulok province from four centers. Data resource was 4 activity implementing units The data were analyzed by using frequency, percentages, mean, standard deviation and content analysis. The results of this research were as follows:

1. The state of activity procedures of the learning resources on health promotion for Jomthong Community in Phitsanulok province, found that comprehension of the administrative group and facilitators were in moderate level. However, the comprehension of activity implementers was in a low level. In terms of activity management, heads of groups set up the organization structure and supporting units but lacked of the morale support and motivation of the operational agents in setting up clearly learning resources. Supporting units and activity implementing units, team work and participatory meeting were in a low level.

2. The designating the activity guidelines of the learning resources on health promotion for Jomthong Community in Phitsanulok province found that comprehension in activity implementation should be trained for the administrative groups, supporting units, activity implementing unit on applying computers in activity implementation, in terms of knowledge transferring skill, activity management composed of policy making to assign the operational agents to create such interesting activities, adequate budget allocation, training on activity process for the operational agents, networking, marketing, and group work publicity.

3. The results of the try-outing guidelines of the learning resources on health promotion for Jomthong Community in Phitsanulok province found that comprehension of the administrative group and facilitators were in a high level. However, the comprehension of activity implementers was in moderate level. In terms of activity management, heads of groups set up the organization structure and supporting units and set up the morale support and motivation of the operational agents in setting up clearly learning resources. Supporting units and activity implementing units, team work and participatory meeting were in high level.

4. The evaluating result of the try-out of the learning resources on health promotion for Jomthong Community in Phitsanulok province found that the feasibility was in highest level, in addition, utilization, appropriateness, and accuracy were in high level.

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

แนวคิดและทิศทางการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 (พ.ศ.2550 – พ.ศ.2555) เป็นการพัฒนาที่มุ่งเน้นการสร้างภูมิคุ้มกันให้แก่ครอบครัว ชุมชน สังคมและประเทศชาติ โดยเป็นการพัฒนาแบบองค์รวมที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” และวิธีการพัฒนาอยู่บนพื้นฐาน “ดุลยภาพเชิงพลวัต” ที่เชื่อมโยงทุกมิติอย่างบูรณาการ ทั้งมิติด้านคน สังคมและวัฒนธรรม เศรษฐกิจ สิ่งแวดล้อมและการเมือง รวมทั้งความสมดุลระหว่างมิติทางวัตถุกับจิตใจของคนในชาติ ขณะเดียวกันมีดุลยภาพการพัฒนาระหว่างภายในคือ “ความเข้มแข็งในการพึ่งตนเองของฐานรากของสังคม และความสมดุลในประโยชน์ของทุกภาคส่วนเศรษฐกิจและสังคมอย่างเป็นธรรม” กับภายนอกคือ “ความสามารถในการแข่งขันทางเศรษฐกิจและสร้างพันธมิตรการพัฒนาในโลกาภิวัตน์” โดยให้ความสำคัญกับการนำทุนของประเทศที่มีศักยภาพและความได้เปรียบด้านอัตลักษณ์และคุณค่าของชาติทั้ง “ทุนสังคม” “ทุนทรัพยากรธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม” และ “ทุนเศรษฐกิจ” มาใช้ประโยชน์อย่างบูรณาการและเกื้อกูล ซึ่งกระบวนการพัฒนาดังกล่าวนี้จะเป็นภูมิคุ้มกันประเทศให้สามารถปรับตัวพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงและผลกระทบจากความผันผวนของกระแสโลกาภิวัตน์ อันจะนำไปสู่ “ความอยู่ดีมีสุข” ของคนไทยทั้งชาติ เป็น “สังคมอยู่เย็นเป็นสุขร่วมกัน” และประเทศไทยสามารถดำรงอยู่ในประชาคมโลกได้อย่างมีเอกราช มีศักดิ์ศรีและเกียรติภูมิ สงบสุขและสันติกับโลก (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2550 : น)

ตามแนวคิดและทิศทางการพัฒนาดังกล่าว ได้มีการกำหนดยุทธศาสตร์การพัฒนาประเทศไว้หลายประการ ที่สำคัญคือ ยุทธศาสตร์การพัฒนาคุณภาพคนและสังคมไทยสู่สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ ซึ่งให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนให้มีคุณธรรมนำความรู้ เกิดภูมิคุ้มกัน การเสริมสร้างสุขภาพคนไทยให้มีสุขภาพแข็งแรงทั้งกายและใจ และอยู่ในสภาพแวดล้อมที่น่าอยู่ เน้นการพัฒนาสุขภาพอย่างครบวงจร มุ่งการดูแลเชิงป้องกัน การฟื้นฟูสภาพทางร่างกายและจิตใจ เสริมสร้างให้คนไทยมีความมั่นคงทางอาหารและการบริโภคอาหารที่ปลอดภัย ลด ละ เลิกพฤติกรรมเสี่ยงต่อสุขภาพ รวมทั้งการเสริมสร้างให้คนไทยอยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างสันติสุข จากยุทธศาสตร์ดังกล่าวจะเห็นได้ว่า การพัฒนาคน นอกจากจะเน้นการพัฒนาทางด้านสติปัญญาและการเรียนรู้แล้ว มิติที่สำคัญยิ่งอีกประการหนึ่งคือ ด้านสุขภาพ ซึ่งหมายถึง การสร้างเสริมสุขภาพที่สมบูรณ์ของคนอันจะนำไปสู่ความเข้มแข็งของชุมชนได้ในที่สุด ซึ่งประเวศ วะสี (2551 : 9 – 10) ได้อธิบายว่า สุขภาพ หมายถึง สุขภาวะที่สมบูรณ์ทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคมและทางจิตวิญญาณ หรือสุขภาวะที่สมบูรณ์ทุกๆ ทางเชื่อมโยงกัน สุขภาวะที่สมบูรณ์ทางกายหรือทางวัตถุ ย่อมหมายถึง การมีร่างกายที่สมบูรณ์แข็งแรง มีเศรษฐกิจพอเพียง มีสิ่งแวดล้อมดี ไม่มีอุบัติเหตุ เป็นต้น สุขภาวะทางจิต หมายถึง จิตใจที่เป็นสุข ผ่อนคลาย ไม่เครียด คล่องแคล่ว มีความเมตตา กรุณา มีสติ มีสมาธิ เป็นต้น สุขภาวะทางสังคม หมายถึง การอยู่ร่วมกันด้วยดี ในครอบครัว ในชุมชน ในที่ทำงาน ในสังคม ในโลก ซึ่งรวมถึงการมีบริการทางสังคมที่ดี และมีสันติภาพด้วย เป็นต้น สุขภาวะทางจิตวิญญาณ หมายถึง ความสุขอันประณีตที่เกิดจากการมีจิตใจสูง เข้าถึงความจริงทั้งหมด ลดละความเห็นแก่ตัว มุ่งเข้าถึงถึงสูงสุด ซึ่งหมายถึง พระนิพพาน หรือพระผู้เป็นเจ้า หรือความคิดสูงสุดแล้วแต่ความเชื่อที่แตกต่างกันของแต่ละคนๆ “ระบบสุขภาพชุมชนเป็นฐานพระเจดีย์ของระบบสุขภาพทั้งหมด ระบบสุขภาพที่ขาดความเข้มแข็งของระบบสุขภาพชุมชนตั้งอยู่ได้ยากลำบากมาก ดังที่เห็นคนไข้ท่วมท้นโรงพยาบาล ตรวจรักษาไม่หว่าดไม่ไหว ลำบากทั้งคนไข้และแพทย์พยาบาล ค่าใช้จ่ายเรื่องสุขภาพก็มากขึ้นเรื่อย ๆ แต่บริการก็ไม่ทั่วถึงและคุณภาพไม่ดี จึงควรที่ทุกฝ่ายจะสนใจเรื่องระบบสุขภาพชุมชนกันอย่างจริงจัง.” (ประเวศ วะสี 2546ข : 22)

ความสำคัญของระบบสุขภาพชุมชนข้างต้น สำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) จึงได้ดำเนินงานผ่านองค์กรหลายภาคี เพื่อให้สามารถร่วมขบวนการสร้างเสริมสุขภาพ และเปิดช่องทางผลักดันงานสร้างเสริมสุขภาพสี่ช่องทาง ผู้การเสริมสร้างสุขภาพ ประกอบด้วย 1) การสร้างสุขภาพผ่านประเด็น สุรยาสูบ สารเสพติด การออกกำลังกาย อุบัติเหตุ สุขภาพจิต 2) การสร้างสุขภาพในองค์กร 3) การสร้างสุขภาพขึ้นในชุมชนหรือพื้นที่ และ 4) การสร้างสุขภาพโดยมุ่งไปที่ประชากรเป้าหมาย การดำเนินการดังกล่าว อาศัยยุทธศาสตร์ใหม่ที่ระดมพลังทางสังคมทั้งหมด และการบริหารจัดการแบบใหม่ที่เน้นการบริหารจัดการด้วยองค์กรขนาดเล็ก ทำหน้าที่สร้างการมีส่วนร่วมของภาคีจากทุกภาคส่วน พัฒนากระบวนการเรียนรู้และตรวจสอบผลลัพธ์ภายใต้อุดมการณ์สร้างสุขภาพที่ฝังลึกในองค์กรร่วมกับภาคีสร้างเสริมสุขภาพ (สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ 2554 : 1 – 2) อย่างไรก็ตาม การสร้างเสริมสุขภาพของชุมชนจะบรรลุเป้าหมายได้อย่างยั่งยืนนั้น ต้องอาศัยการมีกระบวนการทรรศน์ในการพิจารณาระบบสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม สอดคล้องและเชื่อมโยงสัมพันธ์กับทุกองค์ประกอบ ซึ่งประเวศ วะสี (2546ก : 5 - 8) ได้เสนอแนวทางในการวิเคราะห์ถึงระบบสุขภาพหรือสุขภาพทั้งทางร่างกาย ทางจิต ทางสังคมและทางจิตวิญญาณหรือทางปัญญาอย่างบูรณาการกับการพัฒนาคนและสังคม ไว้

ว่า ระบบสุขภาพดังกล่าวมีองค์ประกอบ 10 ประการด้วยกัน องค์ประกอบที่เป็นแกน หรือฐานของการพัฒนาอย่างบูรณาการ ประกอบด้วย 1) การเคารพศักดิ์ศรีและคุณค่าแห่งความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกัน มีนัยถึงการเคารพความรู้ในตัวคนเอาความรู้ในตัวคนเป็นตัวตั้ง เอาความรู้ในตำราเป็นตัวประกอบ ดังนั้น การขับเคลื่อนเรื่องสุขภาพให้ยึดถือเรื่องนี้เป็นทั้งเครื่องมือและเป้าหมายของการดำเนินการ 2) การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่หมายถึงการมีอาชีพที่ไม่เบียดเบียนตัวเอง ไม่เบียดเบียนผู้อื่น ไม่เบียดเบียนสิ่งแวดล้อม และมีรายจ่ายน้อยกว่ารายได้ การมีสัมมาชีพเต็มพื้นที่ย่อมส่งผลต่อสุขภาพของชุมชนด้วยเช่นกัน 3) วัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อมหมายถึง วิถีชีวิตร่วมกันของกลุ่มชนอันสอดคล้องกับสิ่งแวดล้อมหนึ่งๆ สุขภาวะชุมชนจึงต้องสัมพันธ์กับวัฒนธรรมชุมชน 4) ชุมชนเข้มแข็งหมายถึง การรวมตัวร่วมคิดร่วมทำ เมื่อชุมชนเข้มแข็งสามารถแก้ปัญหาจิตใจ ครอบครัว ชุมชน สังคม วัฒนธรรม สิ่งแวดล้อม และสุขภาพ พร้อมกันไป และองค์ประกอบที่เป็นเรื่องของภาคส่วนที่จะต้องเข้าไปเชื่อมต่อให้ฐานแข็งแรงได้แก่ องค์ประกอบด้าน 5) การศึกษา 6) ศาสนา 7) วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 8) การสื่อสาร และ 9) การสาธารณสุข และสุดท้ายคือ 10) องค์ประกอบในเรื่อง ทิศทางการพัฒนาและนโยบายสาธารณะ ซึ่งต้องเป็นไปเพื่อให้องค์ประกอบต่างๆ ทั้งหมดที่กล่าวมาแล้วมีความสมบูรณ์และสัมพันธ์กันอย่างถูกต้อง เมื่อองค์ประกอบดังกล่าวสมบูรณ์และบูรณาการอยู่ในกันและกัน ย่อมเอื้ออำนวยให้เกิดสุขภาวะทั้งทางกาย ทางจิต ทางสังคมทางจิตวิญญาณหรือปัญญาให้เกิดขึ้นกับคนทั้งหมด โดยคนทั้งหมดมีส่วนร่วมสร้าง

จากฐานคิดเกี่ยวกับสุขภาพชุมชนดังกล่าว การขับเคลื่อนกิจกรรมให้บรรลุเป้าหมายได้นั้น ต้องอาศัยการมีส่วนร่วมจากภาคีที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ทั้งองค์กรภาครัฐ และเอกชน สถาบันการศึกษา รวมทั้งชุมชนเอง ซึ่งสอดคล้องกับบทความในหนังสือ *Global Perspectives on Health Promotion Effectiveness* (อ้างอิงจาก สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ 2552 : 12) ที่ได้อ้างอิงถึง บันทึกข้อตกลงอนาคตว่า ในปี ค.ศ. 1986 ได้ตระหนักถึงความสำคัญของมิติทางสังคมเกี่ยวกับสุขภาพ (Social determinants of health) และย้ำว่าไม่ใช่เป็นเรื่องของแพทย์พยาบาลเท่านั้น ชุมชนมีบทบาทสำคัญในฐานะเป็นแกนกลางของกิจกรรมสร้างเสริมสุขภาพ รวมทั้งวิธีการประเมินการทำงานสร้างเสริมสุขภาพ พร้อมกับสนับสนุนให้ภาครัฐและรัฐบาลท้องถิ่นทำบทบาทในการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมสร้างเสริมสุขภาพ ป้องกันโรค สร้างภูมิคุ้มกันให้ตัวเอง โดยใช้แนวทางเพิ่มพลังให้ภาคประชาชน ด้วยแนวคิดดังกล่าว

นอกจากนี้ ประเวศ วะสี (2547 : 53) กล่าวว่า มหาวิทยาลัยสามารถใช้การวิจัยและพัฒนาสนับสนุนให้จังหวัดทั้งจังหวัดหายจนโดยไม่ยาก โดยมหาวิทยาลัยอาจทำเรื่องต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ 1) ไปร่วมเรียนรู้ในกระบวนการทำแผนแม่บทชุมชนระดับตำบล 2) ควรวิจัยและพัฒนาเทคโนโลยีที่เหมาะสมกับความต้องการของชุมชน 3) ทำการวิจัยและพัฒนาร่วมกับชุมชนในเรื่อง ระบบสุขภาพชุมชน การสร้างศูนย์การเรียนรู้ชุมชน ศูนย์เด็กเล็ก ระบบการสื่อสารชุมชน เป็นต้น 4) ทำการวิจัยเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งขององค์กรท้องถิ่น 5) พัฒนาการศึกษาที่เหมาะสมกับชีวิตการงานของคนในชุมชน 6) ทำการวิจัยเรื่องสิทธิชุมชนและ 7) ส่งเสริมให้มีการทำ “แผนที่ศักยภาพของคน” (Human Mapping)

ชุมชนจอมทอง ตำบลจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เป็นชุมชนหนึ่งซึ่งได้ดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับด้านการสร้างเสริมสุขภาพของชุมชนมาเป็นระยะเวลานาน โดยกิจกรรมที่ดำเนินการประกอบไปด้วย 4

ด้าน คือ ด้านร่างกาย ด้านจิตใจ ด้านสังคม และด้านสติปัญญาสำหรับกิจกรรมด้านร่างกาย เช่น กิจกรรมกีฬา กิจกรรมปั่นจักรยานของผู้สูงอายุ กิจกรรมนวดแผนไทย กิจกรรมปลูกผักปลอดสารพิษ กิจกรรมขนมไทยโบราณ กิจกรรมด้านจิตใจเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนร่าเริงแจ่มใส ไม่เครียด เช่น กิจกรรมอนุรักษ์ดนตรี พื้นบ้านกลองมั่งคละ กิจกรรมเพลงพื้นบ้าน กิจกรรมร่ววงย้อนยุค กิจกรรมด้านสังคมเป็นกิจกรรมที่สนับสนุนให้คนในชุมชนมีสัมพันธภาพที่ดีต่อเพื่อน มีความเป็นผู้นำ กล้าแสดงออก เช่น กิจกรรมผู้สูงอายุ กิจกรรมอาสา ประชา กิจกรรมกลุ่มผลิตไบศรี กิจกรรมศูนย์สาธิตการตลาดทำโพธิ์ และกิจกรรมด้านสติปัญญาเป็นกิจกรรมที่ส่งเสริมให้คนในชุมชนได้รับการศึกษา ประกอบอาชีพสุจริต มีงานทำ เช่น กิจกรรมศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก กิจกรรมศูนย์การเรียนรู้ครอบครัวพอเพียง โดยกิจกรรมต่างๆ เหล่านี้ได้ดำเนินการมาเป็นระยะเวลายาวนานโดยกลุ่มคนรุ่นเก่าสืบทอดมาถึงคนรุ่นใหม่ ดำเนินการโดยกลุ่มคนที่สนใจรวมตัวกันเป็นกลุ่มขึ้นมาจากกลุ่มเล็ก 2-3 ครัวเรือน และขยายเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ บริหารจัดการกันเอง ต่อมาทางองค์การบริหารส่วนตำบลหรือกลุ่มผู้นำคือกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน เริ่มมองเห็นความสำคัญของกิจกรรมดังกล่าวที่มีส่วนช่วยด้านสุขภาวะของคนในชุมชนได้ จึงเข้ามาบริหารจัดการตามบริบทหรือความพร้อมด้านปัจจัยต่างๆ แต่ก็ยังเกิดปัญหาต่างๆ ตามมามากมาย เช่น ด้านงบประมาณ ด้านการตลาด ด้านองค์ความรู้ในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ด้านกลุ่มคนที่ถ่ายทอดองค์ความรู้ด้านการบริหารจัดการ เพื่อที่จะให้กิจกรรมต่างๆ ของแหล่งเรียนรู้ดำเนินการไปอย่างมีประสิทธิภาพ

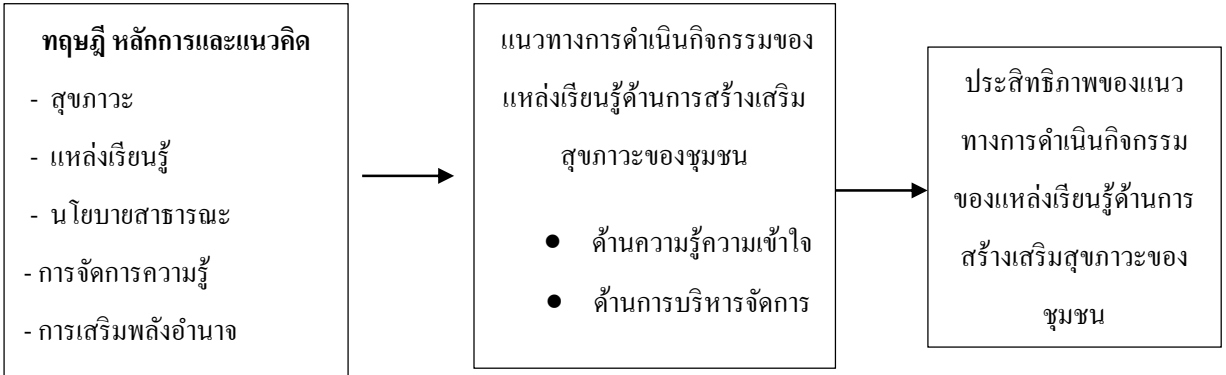
จากหลักการ เหตุผลและสภาพปัญหาที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงต้องการค้นหาคำตอบว่า สภาพแนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้เป็นอย่างไร แนวทางการพัฒนากิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ มีแนวทางการดำเนินการอย่างไรที่จะช่วยในการสร้างเสริมสุขภาวะ จะมีนวัตกรรมสร้างเสริมสุขภาวะ และองค์ความรู้ที่เกิดจากความร่วมมือจากการทำงานอย่างไรบ้าง อันจะนำไปสู่สุขภาวะเพื่อความอยู่ดีมีสุขโดยชุมชนต่อไป ดังนั้น ผู้วิจัย ได้ตระหนักถึงความสำคัญของแนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนอย่างเป็นระบบและครบวงจร ผู้วิจัยจึงได้ให้ความสำคัญและความสนใจที่จะศึกษาแนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก
3. เพื่อทดลองใช้ แนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก
4. เพื่อประเมินผลการทดลองใช้แนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการศึกษาเอกสาร และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้



วิธีดำเนินการ

การดำเนินการวิจัย มี 4 ขั้นตอน มีรายละเอียดดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาสภาพการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชน

จอมทอง จังหวัดพิษณุโลก

1. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยบุคคล 3 กลุ่มในชุมชนจอมทอง อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก คือ กลุ่มบริหาร กลุ่มส่งเสริมสนับสนุน และกลุ่มดำเนินการ โดยกลุ่มบริหารจำนวน 5 คน ประกอบด้วย นายกและรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล จำนวน 3 คน เจ้าหน้าที่สาธารณสุขจำนวน 2 คน กลุ่มส่งเสริมสนับสนุนจำนวน 17 คน ประกอบด้วย กำนันจำนวน 1 คน ผู้ใหญ่บ้านจำนวน 8 คน อสม. จำนวน 8 คน และกลุ่มดำเนินการจำนวน 30 คน ประกอบด้วยประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรัญญิก และกรรมการรวมทั้งหมดจำนวน 52 คน

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้คือ แบบสัมภาษณ์ แบบมีโครงสร้าง (Structure Interview) และประเด็นข้อคำถามที่ใช้สนทนากลุ่มย่อย (Focus group)

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอน ดังนี้

3.1 ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายตามเครื่องมือที่กำหนดไว้ ดังนี้ สัมภาษณ์กลุ่มบริหาร คือ นายกและรองนายกองค์การบริหารส่วนตำบล เจ้าหน้าที่สาธารณสุข และจัดสนทนากลุ่มย่อยกับกลุ่มส่งเสริมสนับสนุน และกลุ่มดำเนินการ ซึ่งประกอบด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อสม. ประธาน รองประธาน เลขานุการ เภรัญญิก และกรรมการ โดยแบ่งกลุ่มผู้ให้ข้อมูลออกเป็น 6 กลุ่ม โดยกลุ่มที่ 1 ประกอบไปด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จำนวน 9 คน กลุ่มที่ 2 ประกอบไปด้วย อสม. จำนวน 8 คน และกลุ่มที่ 3 – 5 ประกอบไปด้วยประธาน

รองประธาน เลขานุการ เกรียนุญิก และกรรมการ กลุ่มละจำนวน 10 คน โดยผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเป็นผู้ดำเนินการ สัมภาษณ์และจัดสนทนากลุ่มย่อย

3.2 ตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลในพื้นที่ เพื่อสรุปเกี่ยวกับสภาพการดำเนิน กิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชนแล้วจึงสรุปผลการศึกษาสภาพการดำเนินกิจกรรม ของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชนจอมทองจังหวัดพิษณุโลก

4. การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการตรวจสอบความถูกต้องและความสมบูรณ์ ของข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ข้อมูล โดยข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมาย และสภาพการดำเนินกิจกรรมของแหล่ง เรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชน ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์กลุ่มเป้าหมายมาเรียบเรียงจัด กลุ่มเป็นหมวดหมู่ตามประเด็นและวิเคราะห์ร่วมกับหลักการ ทฤษฎีเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ ด้านการสร้างเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชนจอมทอง สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ความถี่ ร้อยละ และการ วิเคราะห์เนื้อหา (Content analysis)

ขั้นตอนที่ 2 การกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชน จอมทอง จังหวัดพิษณุโลก

1. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญด้านการกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรม ของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชนจำนวน 5 คน ได้แก่ นายกองดีการบริหารส่วนตำบล พัฒนา ชุมชน ผู้ว่าราชการจังหวัด อาจารย์มหาวิทยาลัยระดับหัวหน้าสาขาวิชาการบริหารการศึกษาและสาขาพุทธศาสตร์ การพัฒนา

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้คือ แบบสอบถาม ซึ่งเป็นแบบประเมินแนวทางการพัฒนาการ ดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชน โดยประยุกต์ใช้วิธี Joint Committee Evaluation ของ Stufflebeam and Shinkfield มีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า ใน 4 ด้าน คือ ด้านความ เป็นไปได้ ด้านความเหมาะสม ด้านความถูกต้อง และด้านความมีประโยชน์ โดยแบบสอบถามมีลักษณะเป็นแบบ มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลโดยดำเนินการเป็นลำดับขั้นตอน โดยผู้วิจัยออกหนังสือ ถึงผู้เชี่ยวชาญด้านการกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชน ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้วตรวจสอบความสมบูรณ์ของข้อมูลที่ได้จากแหล่งข้อมูลนำข้อมูลที่ได้กลับมา วิเคราะห์เพื่อสรุปแนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสร้างสุขภาวะของชุมชน

4. การวิเคราะห์แนวทางการดำเนินกิจกรรมที่เหมาะสมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสร้างสุขภาวะของ ชุมชนสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D)

ขั้นตอนที่ 3 การทดลองใช้ แนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของ ชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก

นำแนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสร้างสุขภาวะที่ได้จากขั้นตอนที่ 2 ที่ปรับปรุง แก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับแหล่งเรียนรู้จำนวน 4 ศูนย์ คือ ศูนย์การสาธิตการตลาดท่าโพธิ์ ศูนย์การเรียนรู้ชนมไทย

โบราณ ศูนย์การเรียนรู้ครอบครัวพอเพียง และ ชมรมอนุรักษ์คนตรีพื้นบ้านมังคละในชุมชนจอมทอง อำเภอเมือง
จังหวัดพิษณุโลกในช่วงเดือนพฤษภาคม ถึง ตุลาคม 2556 เป็นเวลา 6 เดือน

ขั้นตอนที่ 4 การประเมินผลการทดลองใช้แนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริม สุขภาวะของ ชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก

1. แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ ประกอบด้วยบุคคลากรของกลุ่มดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลกจำนวน 4 ศูนย์ คือ ศูนย์การสาธิตการตลาดท่าโพธิ์ ศูนย์การเรียนรู้ชนมไทยโบราณ ศูนย์การเรียนรู้ครอบครัวพอเพียง และ ชมรมอนุรักษ์คนตรีพื้นบ้านมังคละ รวมจำนวน 30 คน ซึ่งประกอบด้วยประธานกลุ่ม จำนวน 4 คน รองประธานจำนวน 4 คน เลขานุการจำนวน 4 คน เภรัญญิกจำนวน 4 คน และกรรมการจำนวน 14 คน ได้มาโดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง(Purposive sample) โดยเป็นผู้มีคุณสมบัติดังนี้ คือ มีประสบการณ์ในการเข้าร่วมกิจกรรมด้านสุขภาวะของชุมชนและอาศัยอยู่ในชุมชนจอมทองมาระยะเวลาอย่างน้อย 5 ปี

2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยในขั้นตอนนี้คือ แบบสอบถามมี 2 ตอน คือ ตอนที่ 1 ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมายมีลักษณะเป็นแบบตรวจสอบรายการ (Checklist) ตอนที่ 2 ผลการทดลองใช้แนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนซึ่งมีลักษณะเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ คือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

3. การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยออกหนังสือถึงนายกองค์การบริหารส่วนตำบลจอมทอง เพื่อขอความอนุเคราะห์เก็บรวบรวมข้อมูลแล้วนำหนังสือขอความอนุเคราะห์ไปขออนุญาตเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมาย ผู้วิจัยและผู้ช่วยวิจัยเก็บรวบรวมข้อมูลกับกลุ่มเป้าหมายที่กำหนดตามเครื่องมือที่กำหนดไว้ หลังจากนั้นจึงสรุปผลการทดลองใช้แนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก

4. การวิเคราะห์ข้อมูลโดยข้อมูลทั่วไปของกลุ่มเป้าหมายสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ความถี่ และร้อยละ และผลการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชน สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลคือ ค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน

ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. สภาพการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทองจังหวัดพิษณุโลก ด้านความรู้ความเข้าใจ ของกลุ่มบริหาร และกลุ่มส่งเสริมสนับสนุน อยู่ในระดับปานกลาง ส่วนกลุ่มดำเนินกิจกรรม มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับน้อยสำหรับด้านการบริหารจัดการดำเนินกิจกรรม กลุ่มบริหารมีการจัดโครงสร้างองค์กรและหน่วยงาน ที่สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม แต่ยังขาดการสร้างขวัญกำลังใจ และการสร้างแรงจูงใจ ให้ผู้ปฏิบัติงานจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ที่ชัดเจนกลุ่มส่งเสริมสนับสนุนและกลุ่มดำเนินกิจกรรม การทำงานเป็นทีม และการประชุมแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย

2. การกำหนดแนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลกด้านความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรม ควรมีการจัดอบรมให้กับกลุ่มบริหารกลุ่ม ส่งเสริมสนับสนุนและกลุ่มดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับการนำเครื่องคอมพิวเตอร์ไปใช้ในการดำเนินกิจกรรม ทักษะ การถ่ายทอดความรู้ และการทำบรรจุภัณฑ์ ด้านการบริหารจัดการการดำเนินกิจกรรมประกอบด้วยกำหนด นโยบายให้ผู้ปฏิบัติงานมีความสนใจในการดำเนินกิจกรรมมีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอจัดอบรมให้ความรู้ เกี่ยวกับกระบวนการดำเนินกิจกรรมให้แก่ผู้ปฏิบัติงาน การนำผลงานของกลุ่มไปสู่การขยายเครือข่าย การจัดการ ตลาด และการประชาสัมพันธ์ผลงานของกลุ่ม

3. ผลการทดลองใช้แนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชน จอมทอง ด้านความรู้ความเข้าใจของกลุ่มบริหาร และกลุ่มส่งเสริมสนับสนุน อยู่ในระดับมาก ส่วนกลุ่มดำเนิน กิจกรรม มีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับปานกลางสำหรับด้านการบริหารจัดการดำเนินกิจกรรม กลุ่มบริหารมีการ จัดโครงสร้างองค์กรและหน่วยงาน ที่สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม มีการสร้างขวัญกำลังใจ และการสร้าง แรงจูงใจ ให้ผู้ปฏิบัติงานจัดตั้งกลุ่มกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ที่ชัดเจน กลุ่มส่งเสริมสนับสนุนและกลุ่มดำเนิน กิจกรรม มีการทำงานเป็นทีม และการประชุมแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับมาก

4. การประเมินผลแนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชน จอมทองด้านความเป็นไปได้ อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านความมีประโยชน์ด้านความเหมาะสม และด้านความ ถูกต้อง อยู่ในระดับมาก

การอภิปรายผล

1. สภาพการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัด พิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ในด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มบริหารมีความรู้ความ เข้าใจในระดับปานกลาง ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากกลุ่มบริหารส่วนใหญ่ผ่านการอบรมความรู้เกี่ยวกับการดำเนิน กิจกรรมการสร้างเสริมสุขภาวะ มาเป็นเวลานาน แต่ไม่ได้ลงมือปฏิบัติในการจัดกิจกรรมจริง ภาระงานที่ รับผิดชอบมีหลายด้าน บทบาทหน้าที่ส่วนใหญ่เป็นเพียงผู้ผลักดันสนับสนุนให้เกิดการดำเนินกิจกรรมเท่านั้น ขาด การทำงานอย่างต่อเนื่อง และทุ่มเทอย่างจริงจัง ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ ชัยพร วิชชาวุธ (2556 :82-84) กล่าวไว้ ว่า กลุ่มดำเนินกิจกรรมการควบคุมคุณภาพจะดำเนินงานได้ดีเพียงใด ขึ้นอยู่กับการสนับสนุนของผู้บริหารระดับสูง และผู้ที่เกี่ยวข้องกับการบริหาร โดยถือเอาการทำงานกลุ่มควบคุมคุณภาพเป็นนโยบายสำคัญสูงสุดเป็นส่วนหนึ่ง ของการปฏิบัติงาน สามารถใช้เวลา สถานที่ และทรัพยากรอื่นๆ ที่จำเป็น โดยการจัดการกับเจ้าหน้าที่และวัสดุ อุปกรณ์ต่างๆ เพื่ออำนวยความสะดวกแก่การทำงาน เอาใจใส่และติดตามรับทราบ ตลอดจนให้กำลังใจแก่การ ปฏิบัติงานของกลุ่มเป็นประจำในทุกขั้นตอนสำหรับกลุ่มส่งเสริมสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลกส่วนใหญ่มีความรู้ความเข้าใจในระดับปานกลาง โดยเฉพาะความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับ เทคโนโลยีสมัยใหม่ การจัดการด้านการตลาด การประชาสัมพันธ์ และการ บริหารจัดการด้านงบประมาณ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก กลุ่มส่งเสริมสนับสนุนกิจกรรมบางคนมี

ประสบการณ์ในการทำงานภาคสนามกับกลุ่มดำเนินกิจกรรมน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ บรรจง จันทมาศ (2547 : 26-31) ที่กล่าวว่า ที่ปรึกษาควรเป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในการทำกิจกรรมมาก่อน เพราะจะต้องให้คำปรึกษาแนะนำในการแก้ปัญหา ให้กำลังใจ กลุ่มปฏิบัติงาน สนับสนุนและคอยช่วยเหลือกิจกรรมตามความต้องการของกลุ่ม ส่วนกลุ่มดำเนินกิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ ส่วนใหญ่อยู่ในระดับน้อย โดยเฉพาะความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ เช่น การนำเครื่องคอมพิวเตอร์มาใช้ในการดำเนินงาน การแปรรูปผลผลิตของกลุ่ม ด้านการทำบรรจุภัณฑ์ และด้านเทคนิคการเป็นวิทยากรในการถ่ายทอดองค์ความรู้

สำหรับสภาพการบริหารจัดการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาพของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า โดยภาพรวม กลุ่มบริหารมีการจัดโครงสร้างองค์กรและหน่วยงานที่สนับสนุนการดำเนินกิจกรรมของกลุ่ม แต่ยังขาดการสร้างขวัญกำลังใจและการสร้างแรงจูงใจ สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก กลุ่มบริหารขาดการกำหนดบทบาทภารกิจของกลุ่มบริหาร และกลุ่มส่งเสริมสนับสนุนที่ชัดเจนสำหรับการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ซึ่งสอดคล้องกับคำกล่าวของ เดล และเฮย์วาร์ด (B.G. Dale and S.G. Hayward , 1984 :11-12) ที่กล่าวว่าปัจจัยในการสนับสนุนในการดำเนินกิจกรรมคือ ความสำเร็จคือ รูปแบบการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมซึ่งเกี่ยวข้องกับการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดปัญหา ทางเลือกในการแก้ปัญหาของสมาชิกในองค์กร ด้วยเหตุนี้รูปแบบการบริหารจัดการที่จะเอื้ออำนวยต่อการดำเนินกิจกรรมก็คือรูปแบบการบริหารแบบมีส่วนร่วมโดยเปิดโอกาสให้สมาชิกได้มีส่วนกำหนดเป้าหมาย และวิธีดำเนินการให้สำเร็จตามเป้าหมาย รวมทั้งการได้รับข่าวสารข้อมูลที่ต้องการ รวดเร็วเพื่อนำไปใช้การวิเคราะห์ปัญหา และหาทางแก้ไขได้ถูกต้อง ทันเหตุการณ์ ความผูกพัน ของกลุ่มบริหารต่อกลุ่มดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ คือความผูกพันที่แสดงออกด้วยการสนับสนุนทางงบประมาณ เวลา เช่น กลุ่มบริหารต้องมีเวลาให้กับกลุ่มดำเนินกิจกรรมอย่างจริงจัง การจัดหาวัสดุอุปกรณ์ สิ่งอำนวยความสะดวก สละเวลา จัดหางบประมาณ และเข้าร่วมประชุมสม่ำเสมอ ช่วยเสนอแนะทางเลือกในการแก้ไขปัญหาสำหรับกลุ่มส่งเสริมสนับสนุนในด้านการบริหารจัดการ การดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มส่งเสริมสนับสนุนไม่ทราบภาระหน้าที่ของตนเองที่ชัดเจน ว่าจะต้องให้ความช่วยเหลือสนับสนุนกลุ่มดำเนินกิจกรรมอย่างไรบ้าง สาเหตุที่เป็นเช่นนี้อาจจะสืบเนื่องมาจาก ตั้งแต่กลุ่มบริหารที่กำหนดบทบาทหน้าที่ของกลุ่มส่งเสริมสนับสนุนไม่ชัดเจนมาตั้งแต่ต้น ในส่วนของกลุ่มดำเนินกิจกรรม ผลการวิจัยพบว่า การทำงานเป็นทีม และการประชุมแบบมีส่วนร่วมอยู่ในระดับน้อย ที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องจากกลุ่มดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่เป็นกลุ่มเกษตรกร จัดตั้งกลุ่มขึ้นมาตามความสนใจ และสืบทอดต่อกันมา ทางบรรพบุรุษ มีระดับการศึกษา ส่วนใหญ่อยู่ในระดับประถมศึกษา จึงส่งผลให้ขาดความรู้ความเข้าใจ เกี่ยวกับการบริหารจัดการเชิงระบบที่ดีขาดการสนับสนุนเกี่ยวกับความรู้ด้านการทำงานเป็นทีม และการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมจากกลุ่มบริหารและกลุ่มส่งเสริมสนับสนุนอย่างจริงจัง

2. แนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาพของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก จากผลการวิจัยพบว่าด้านความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมนั้นควรจัดอบรมให้ความรู้กับกลุ่มบริหาร กลุ่มส่งเสริมสนับสนุน และกลุ่มดำเนินกิจกรรมเกี่ยวกับ การนำเครื่องคอมพิวเตอร์ไปใช้ในการดำเนิน

กิจกรรม ทักษะการถ่ายทอดความรู้ การทำบรรจุภัณฑ์ให้น่าสนใจ ที่ควรดำเนินการเช่นนี้ อาจเนื่อง มาจากกลุ่มบริหาร และกลุ่มส่งเสริมสนับสนุน เกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลาง และกลุ่มดำเนินกิจกรรมมีความรู้ความเข้าใจอยู่ในระดับน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่งกลุ่มดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่ ประกอบอาชีพเกษตรกรรม การศึกษาระดับประถมศึกษา ดำเนินกิจกรรมสืบทอดมาจากบรรพบุรุษ ดำเนินกิจกรรมตามความสนใจของตนเอง ได้รับการสนับสนุนส่งเสริม จากกลุ่มบริหารและกลุ่มส่งเสริมสนับสนุนค่อนข้างน้อย ซึ่งสอดคล้องกับ ประวิทย์ จงวิศาล และวิจิตร จงวิศาล (2552 : 28) ที่กล่าวว่า การสนับสนุนจากผู้บริหารในองค์กรเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าปราศจากสิ่งเหล่านี้แล้ว ความสำเร็จของการดำเนินกิจกรรม จะบังเกิดขึ้นไม่ได้และควรเป็นปัจจัยแรกที่ต้องจัดให้มีขึ้นในกระบวนการทำงาน ผู้บริหารมีบทบาทสำคัญถ้าปราศจากการเอาใจใส่จากผู้บังคับบัญชาแล้ว การดำเนินกิจกรรมจะไปต่อไม่ได้ ผู้บังคับบัญชาต้องเข้าไปมีส่วนร่วมเป็นอย่างมาก บทบาทของผู้บังคับบัญชาที่จะทำให้การดำเนินกิจกรรม เกิดขึ้น และคงอยู่ต่อไป ต้องปฏิบัติโดยการแสดงความเอาใจใส่อย่างจริงจัง ไม่เพียงแต่พูดเท่านั้น ต้องลงมือปฏิบัติด้วย ให้กำลังใจผู้ใต้บังคับบัญชา สม่่าเสมอ เข้าร่วมประชุมกับสมาชิกบ้างในบางโอกาสที่เห็นสมควร ให้ ความสำคัญกับกลุ่มดำเนินกิจกรรม โดยคิดว่าเป็นงานหลัก งานทุกอย่างต้องมีการปรับปรุงแก้ไข ต้องเข้าไปมีส่วนร่วมในการปฏิบัติงานให้ความสำคัญในการดำเนินกิจกรรม การดำเนินงานจึงจะสำเร็จ นอกจากนี้ผลการวิจัยยังพบอีกว่า สำหรับด้านการบริหารจัดการ การดำเนินกิจกรรม ควรประกอบไปด้วย การกำหนดนโยบาย ให้ปฏิบัติงานมีความสนใจในการดำเนินกิจกรรม มีการจัดสรรงบประมาณให้เพียงพอ การนำผลงานของกลุ่มไปสู่การขยายผลการจัดการตลาด และการประชาสัมพันธ์ผลงานของกลุ่มที่จำเป็นต้องดำเนินการเช่นนี้ ก็อาจเนื่องมาจาก กลุ่มดำเนินกิจกรรมส่วนใหญ่ ดำเนินกิจกรรมตามความสนใจ สมาชิกของกลุ่มมีจำนวนน้อย งบประมาณส่วนใหญ่เป็นงบประมาณส่วนตัว และอีกส่วนหนึ่งได้มาจากการลงทุนร่วมกันของสมาชิกในกลุ่มแต่มีงบประมาณบางส่วนได้รับการสนับสนุนจากกลุ่มบริหาร หรือหน่วยงานภายนอก เช่น กลุ่ม NGO สถาบันองค์กรพัฒนาชุมชน เป็นต้น แต่ก็ยังไม่เพียงพอสำหรับการดำเนินกิจกรรมของกลุ่มในระยะยาว สำหรับด้านการตลาด ผลผลิตของกลุ่มในบางแหล่งเรียนรู้ เช่น ศูนย์การเรียนรู้เศรษฐกิจพอเพียง ศูนย์ขนมไทยโบราณ จะผลิตผลงานของกลุ่มได้ในปริมาณจำกัด เพราะขาดตลาดในการส่งผลผลิตออกจำหน่าย นอกจากนี้การประชาสัมพันธ์ ผลงานของแหล่งเรียนรู้มีน้อย วิธีการไม่หลากหลาย ซึ่งนำไปสู่การขยายผลเครือข่ายมีน้อยตามมาด้วย สอดคล้องกับ งามอาจ แสนมาโนช (2550 : 209) ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ของบุคลากรในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา กาลสินธุ์ เขต 3 พบว่า สภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในระดับปานกลาง ทั้งนี้เนื่องมาจากการขาดปัจจัยสนับสนุน และความพร้อมต่างๆ เช่น ขาดงบประมาณ ขาดข้อมูลสารสนเทศ ขาดบุคลากร สื่อวัสดุอุปกรณ์ อาคารสถานที่ไม่เพียงพอ และขาดความร่วมมือจากชุมชน

3. ผลการทดลองใช้แนวทางการพัฒนาการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาพของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า ด้านความรู้ความเข้าใจของกลุ่มบริหารกลุ่มส่งเสริมสนับสนุนอยู่ในระดับมาก และกลุ่มดำเนินกิจกรรมอยู่ในระดับปานกลางซึ่งสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองใช้แนวทางทั้ง 3 กลุ่ม โดยก่อนการทดลองใช้ด้านความรู้ความเข้าใจของกลุ่มบริหารกลุ่มส่งเสริมสนับสนุนอยู่ในระดับปานกลาง และกลุ่มดำเนินกิจกรรมอยู่ในระดับน้อย ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก แนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้

ได้รับการปรับปรุงแก้ไข จากผู้เชี่ยวชาญที่มีประสบการณ์จำนวน 5 ท่าน มาเป็นอย่างดี ทำให้ได้แนวทางที่เหมาะสมกับบริบทของชุมชน เป็นแนวทางการดำเนินงานที่มีประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ในการนำแนวทางการพัฒนาการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทอง จังหวัดพิษณุโลก ไปทดลองใช้ปฏิบัติจริงในภาคสนามกับแหล่งเรียนรู้เป็นระยะเวลาจนถึง 6 เดือน จึงส่งผลให้ กลุ่มบริหาร กลุ่มส่งเสริมสนับสนุนและกลุ่มดำเนินกิจกรรม มีความรู้ความเข้าใจและสามารถนำแนวทางการดำเนินกิจกรรมไปปฏิบัติได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4. การประเมินผลแนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทองพบว่า ด้านความเป็นไปได้อยู่ในระดับมากที่สุด ส่วนด้านความมีประโยชน์ ด้านความเหมาะสมและด้านความถูกต้องอยู่ในระดับมาก ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจากแนวทางหรือวิธีการดำเนินกิจกรรมที่กำหนดขึ้นได้รับการพิจารณาตรวจสอบปรับปรุงและแก้ไขจากผู้ที่มีประสบการณ์เกี่ยวกับด้านนี้มาเป็นเวลานานและมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ดังกล่าวมาโดยตรงคือนายกองกิจการบริหารส่วนตำบล พัฒนาชุมชน และนอกจากนี้ยังประกอบไปด้วยผู้ทรงคุณวุฒิ และนักวิชาการที่มีความรู้ความสามารถเกี่ยวกับกิจกรรมดังกล่าวคือผู้ว่าราชการจังหวัดและหัวหน้าภาควิชาในศาสตร์ด้านการบริหารการศึกษา ด้านยุทธศาสตร์การพัฒนาในระดับมหาวิทยาลัย จึงทำให้ผลการประเมินแนวทางการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชนจอมทองอยู่ในระดับมากถึงระดับมากที่สุด

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1. ผลการวิจัยครั้งนี้ กลุ่มบริหาร กลุ่มส่งเสริมสนับสนุน กลุ่มดำเนินกิจกรรมและบุคคลที่เกี่ยวข้อง สามารถนำไปใช้ในการพัฒนาและปรับเปลี่ยนแนวทางในการทำงานของบุคลากรให้สอดคล้องกับความเป็นจริง และบริบทของชุมชน

2. ผลการวิจัยพบว่าการให้ความรู้ความเข้าใจในการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชน เป็นปัจจัยที่สำคัญในการพัฒนาการดำเนินกิจกรรมของชุมชนจอมทองจังหวัดพิษณุโลก ดังนั้น กลุ่มบริหาร หรือผู้บริหารระดับสูงขึ้นไป ควรใช้แรงจูงใจสนับสนุนส่งเสริม และกระตุ้นให้บุคลากรปฏิบัติตามแนวทางที่กำหนด โดยสร้างแรงจูงใจที่หลากหลายรูปแบบ ไม่เพียงแต่ให้การสนับสนุนด้านงบประมาณเพียงอย่างเดียว อาจเป็นแรงจูงใจอย่างอื่น เช่น การสนับสนุนให้ศึกษาดูงานทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ การยกย่องให้เป็นบุคคลดีเด่น เป็นต้น

3. ควรนำแนวทางการพัฒนาการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาวะของชุมชน ที่พบในการศึกษาครั้งนี้ไปทดลองปฏิบัติและเผยแพร่ให้กับชุมชนอื่นๆ เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างเสริมสุขภาวะให้แก่คนในชุมชนนั้นๆ ต่อไป

ข้อเสนอแนะเพื่อการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับแนวทางการพัฒนาการดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาพของชุมชนอื่นๆ ในจังหวัดพิษณุโลก และจังหวัดใกล้เคียง
2. ควรทำการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับกระบวนการทำงานเป็นทีมและกระบวนการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วม ของกลุ่มดำเนินกิจกรรมของแหล่งเรียนรู้ด้านการสร้างเสริมสุขภาพชุมชนจอมทองเพื่อจะได้นำผลการวิจัยที่พบไปพัฒนากระบวนการทำงานเป็นทีมและกระบวนการจัดประชุมแบบมีส่วนร่วมให้เกิดขึ้นในชุมชนจอมทองต่อไป

บรรณานุกรม

- งอกงาม เอี่ยมศรีปลั่ง (2549) “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนันทบุรีภายใต้การจัดการและการมีส่วนร่วมของประชาชน” ปรินญาณีพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิตมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ชัยพร วิชาวุธ (2556) “การนำ Q.C.Circle มาใช้ในโรงเรียน” *วารสารครุศาสตร์*, 2(ตุลาคม-ธันวาคม) 68-84
ชาติรี แก้วมา (2549) “แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดร้อยเอ็ด” ปรินญาณีพนธ์วิทยาศาสตร์
มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ตะวัน สาดแสง (2548) *สร้างคน สร้างองค์กร : คัมภีร์เพิ่มทักษะการบริหาร* กรุงเทพฯ: เอส.เอเชียเพรส จำกัด
ธงชัย สันติวงษ์ (2549) *การวางแผนเชิงกลยุทธ์* กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช
บรรจง จันทมาศ (2547) *การบริหารงานคุณภาพและเพิ่มผลผลิต* กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น)
ประวิทย์ จงวิศาล และวิจิตร จงวิศาล (2552) *คู่มือการทำกิจกรรมกลุ่มสร้างคุณภาพงาน (Q.C. Circles)* กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เจริญผล
ประเวศ วะสี(2546ก) *พลังงานที่ขับเคลื่อนไปสู่การฟื้นฟูทุกขั้วร่วมกันในสุขภาวะพลังสุขภาพ* กรุงเทพฯ: ภูสอยดาว
_____. (2546ข) *ขจัดปัจจัยเสี่ยงสู่การสร้างสุขในสภาวะรอยความเสียหายทางสุขภาพที่คุกคามคนไทย* กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์กระทรวงสาธารณสุข
_____. (2546ค) *สุขภาพ...จากปัญหาเฉพาะหน้าที่สู่จินตนาการใหม่* *จับตาสถานการณ์ความเป็นความตายคนไทยในวันนี้* กรุงเทพฯ: สำนักนโยบายและยุทธศาสตร์ กระทรวงสาธารณสุข
_____. (2547) “กระบวนการนโยบายสาธารณะ” *มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ* 4,1 (สิงหาคม) : 12-13
พสุ เดชะรินทร์ (2556,14 มีนาคม) *กลยุทธ์ใหม่ในการจัดการ* กรุงเทพฯ : ผู้จัดการ หน้า 7
เพชรรินทร์ พรนภดล (2541) “กลยุทธ์การเพิ่มประสิทธิภาพโดยรวมของสายการผลิต ป้องกันสำหรับบรรจุอาหาร” *วิทยานิพนธ์ปริญญาวิศวกรรมศาสตรมหาบัณฑิตบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*
รัตนพันธ์ ศรีคล้าย (2546) “ปัจจัยส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน :ศึกษากรณีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตำบลคลองเปี๊ยะ อำเภोजะนะ จังหวัดสงขลา” *วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาการเมืองการปกครอง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่*
วิฑูรย์ สิมะโชค (2542) *คุณภาพคือความอยู่รอด* กรุงเทพฯ: สมาคมส่งเสริมเทคโนโลยี (ไทย-ญี่ปุ่น)

- วิบูลย์ชัย พุฒทอง (2548) “แผนยุทธศาสตร์การท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเอกเขาพระ-เขาสูง อำเภอหนองบัว จังหวัดนครสวรรค์” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
- วิภา โหมยิตตสุรางกุล และคณะ (2546) *Productivity องค์ประกอบการเพิ่มผลผลิต* กรุงเทพฯ: อินโนกราฟฟิกส์จำกัด
- ศิริวัฒน์ เกียรติธรรม (2540) “การดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านห้วยฝ้ายตำบลบ้านดงอำเภอแม่เมะ จังหวัดลำปาง” วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิตสาขาวิชาบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- สมชาย ฤทธาสน์วิวัฒน์ (2546) *การบริหารเชิงกลยุทธ์* กรุงเทพฯ: อมรินทร์
- สมยศนา วีการ (2543) *การบริหารเชิงกลยุทธ์และนโยบายธุรกิจ* กรุงเทพฯ: บรรณกิจ
- สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ การประเมินผลกระทบทางสุขภาพ เมื่อวันที่ 15 ธันวาคม 2554 จาก http://www.nationalhealth.or.th/index.php?option=com_content&view=article&id
- สุธีรา เผ่าโภคสถิตย์ และพิชญ์ศิริ โค้วตระกูล (2551) *การพัฒนาคุณภาพชีวิตและสังคม* กรุงเทพฯ: บริษัทสำนักพิมพ์แม็คจำกัด
- สุรชาติ ณ.หนองคาย (2546) *การวางแผนการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์และหลักการประเมิน* กรุงเทพฯ: สถาบัน จี.อี.ซี.
- องอาจ แสสนมาโนช (2550) “สภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ของบุคลากรในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาภาคใต้ เขต 3” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
- อภิญา จิตรวงษ์นันท์ (2546) “การท่องเที่ยวกับการเปลี่ยนแปลงวิถีชุมชนลำน้ำว่าจันทน์” วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- เอกพงษ์ อวดมุล (2553) “การใช้แหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนในศูนย์เครือข่ายพัฒนาคุณภาพการศึกษา จังหวัดแม่ฮ่องสอน” การศึกษาค้นคว้าอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อรรถพล เขาวนัประยูร (2549). “แนวปฏิบัติในการบริหารจัดการแหล่งเรียนรู้ของโรงเรียนอนุบาลเอกชน ในอำเภอแม่ริม จังหวัดเชียงใหม่” การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อรุณ ปรีดีดิถ และคณะ (2554) *การทดลองนำกิจกรรมกลุ่มพัฒนาคุณภาพงานมาใช้ในกรมพลศึกษาฝ่ายแผนงาน และติดตามผล* สำนักงานเลขาธิการกรมพลศึกษา กรุงเทพฯ
- อรุณี สุวรรณทัต (2550) “สภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย โรงเรียนยุพราชวิทยาลัย อำเภอเมือง เชียงใหม่” การค้นคว้าแบบอิสระ ศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
- อำนาจ เดชชัยศรี (2544) *แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้* กรุงเทพฯ: องค์การคำครุสภา
- อำพร จันทร์ดา (2549) “สภาพและปัญหาการใช้แหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนมัธยมศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาลพบุรี เขต 2” วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

อุมภรณ์ ชูวะนุติ (2542) การนำระบบคุณภาพ ISO 9000 มาประยุกต์ใช้เพื่อสร้างมาตรฐานคุณภาพใน
การบริหารงานฝึกอบรม กรณีศึกษา บริษัทเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และพัฒนาจำกัดตั้งแต่วันที่ 8 เมษายน 2556 จาก
http://learners.in.th/file/suraphol_016

B.G. Dale and S.G. Hayward. (1984). "Some of the reasons for quality circle failure : part 1." *Leaderships
Organization Development Journal* 5(1).

Hernandea, Cruz, and other. (2005). "Social adaptation ecotourism in the lacandon forest," *Annals of Tourism
Research*. 32(3) : 610-627.

Stufflebeam,D.L. &Shinkfield,A.J. (2007). *Evaluation theory, models, & applications*. 989 Market Street. San
Francisco : A Wiley Imprint.